

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ТА РОЗВИТОК КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. За останні два роки кредитування фізичних осіб набуло широкої популярності в Україні. З 2003 до 2007 рр. його частка у ВВП зросла з 3,36 до 14,6 %. Кредити стали не тільки звичним явищем для населення, але й прибутковим продуктом з прийнятним ризиком для банків. Однак ціни на кредити залишаються у кілька разів вищими ніж у розвинутих країнах. Вплинути на зниження ставок можна через зменшення макроекономічних ризиків всередині країни. Значну роль тут відіграє політика центрального банку та його злагоджена робота з органами фіскальної влади.

Аналіз останніх публікацій. Проблемі впливу політики монетарних органів на розширення кредитування домогосподарств значну увагу приділяли Р. Чарський та К. Трайлінкова, перспективам розвитку та ризикам кредитування приватного сектора – В.В. Крилова та В.В. Ващенко. Це питання хвилює не тільки відповідальних осіб усіх центральних банків, але й самих громадян та господарюючих суб'єктів, що забезпечують вироблення продуктів та надання послуг для них.

Метою статті є аналіз впливу монетарної політики центрального банку на розвиток кредитування фізичних осіб, перспективи розвитку кредитування у контексті поточної стратегії розвитку монетарної політики та визначення можливих ризиків у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Вимоги банків за кредитами, наданими фізичним особам, зростали в середньому у 2,2 рази на рік, починаючи з 2003 р. Як наслідок, обсяг таких вимог за цей період зріс з 8,9 до 78,5 млрд. грн. При цьому темпи зростання вимог банків за кредитами фізичних осіб майже втричі перевищили зростання реального сектора економіки. Значною мірою сприяли цьому зростання доходів населення та впевненість у їх стабільності, а також стратегії банків з отримання процентних доходів, які зростали не меншими темпами, ніж обсяги кредитування – більш ніж у 2 рази на рік, в той час як у Західній Європі доходи банків у середньому зростають на 27 %.

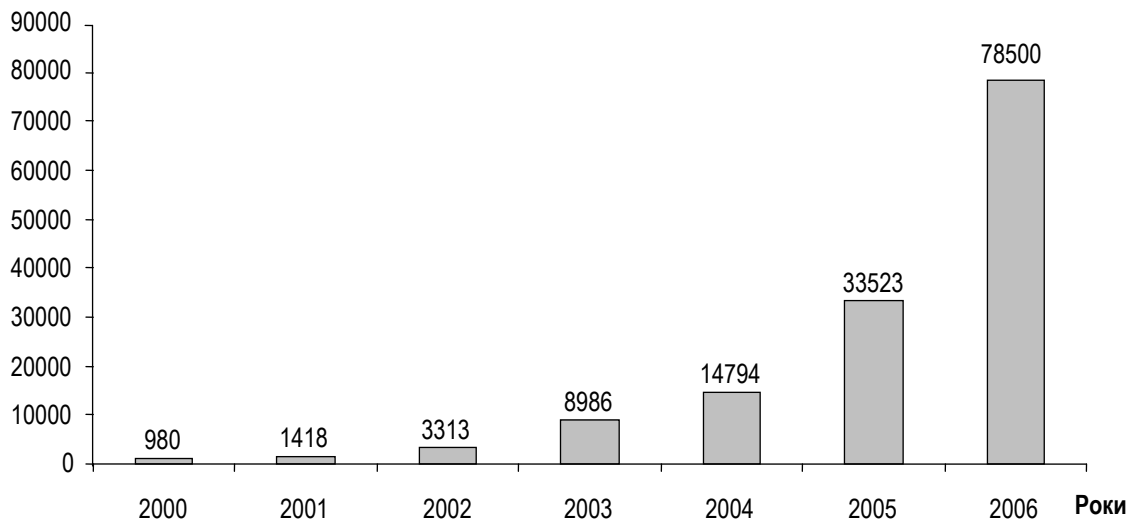

Рис. 1. Зростання кредитів, наданих банками фізичним особам у 2000-2006 рр., тис. грн.

Джерело: дані НБУ.

При цьому, за оцінками, все більшої ваги набуває іпотечне кредитування, оскільки темпи його зростання є випереджальними. Слід також зазначити, що хоча кількість дебетових карток перевищує кількість кредитних, темпи зростання кредитних карт є вищими ніж дебетних. За спостереженнями кредитних експертів найбільшій верстви населення надають перевагу кредитам без забезпечення та кредитам на товари тривалого користування над усіма іншими видами кредитів.

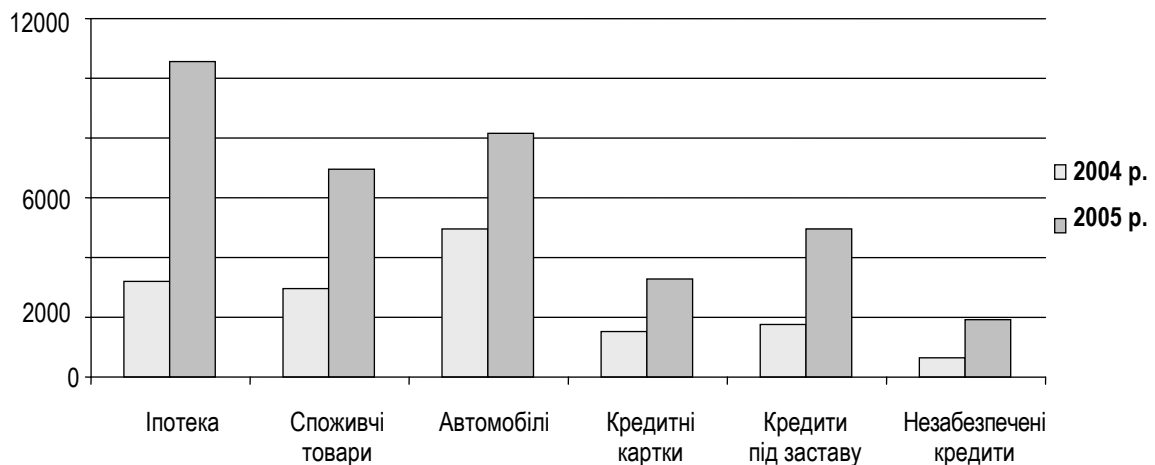

Рис. 2. Зростання кредитів, наданих банками фізичним особам, за видами, тис. грн.

Джерело: оцінки автора, крім даних щодо іпотеки.

Позики українських банків (тих, які мають іноземний капітал та ні) з-за кордону значно збільшують можливості щодо продовження розширення кредитування населення. Частка зовнішнього боргу банків у загальному зовнішньому боргу країни зросла з 8,7 % у 2005 р. до 22 % у 2006 р. Завдяки цьому вперше за всі роки економічного зростання в Україні приріст

банківських активів суттєво перевищив приріст грошової маси, тобто склався суттєвий розрив між цими показниками. Якщо у 2002 р. приріст грошової маси на 8 % випереджав приріст банківських активів, то у 2006 р. активи на 24,5 % перевищили приріст грошової маси. Отже, монетарне забезпечення економічного зростання перестає залежати лише від внутрішньої емісії коштів.

До цього часу можна було спостерігати кредитний бум на фоні високих відсоткових ставок, що у 3-5 разів більші ніж у розвинутих країнах. Щоб стимулювати подальше зростання кредитування домогосподарств, необхідно, в першу чергу, знизити ціну кредиту та зменшити диференціацію у ставках за валютами. Це стане можливим тільки після досягнення низького рівня інфляції та стабільного обмінного курсу. За цих умов процентні доходи банків визначатимуться уже не рівнем відсоткових ставок, а обсягами кредитування. Як видно з рис. 3, ставки за кредитами в національній валюті хоча й суттєво вищі ніж в іноземній, проте постійно знижуються. Сприяє цьому і конкуренція у банківській системі, пов'язана з приходом іноземного капіталу, одночасно підвищуючи якість банківських послуг. Однак дешевші ресурси зарубіжних банків поки що не змогли суттєво вплинути на зниження ставок, так само як і "витіснити" вітчизняний банк з позицій лідера за розміром активів.

Сучасна політика Національного банку спрямована на зниження відсоткових ставок. Зниження облікової ставки на 0,5 % з 1 червня 2007 р. є підтвердженням цього. За нашими оцінками така тенденція продовжиться у 2008 р., на фоні річної інфляції в межах одноцифрового виміру ставка за кредитами в національній валюті може знизитись до 11 %, а в іноземній – до 9 %, останнє вже сьогодні можна спостерігати у сусідній Росії.

Іншим підтверджувальним фактом майбутнього зниження ставок є перехід до монетарного режиму, що базується на цінній стабільності, передбачений у середньостроковій стратегії грошово-кредитної політики на 2007-2009 рр. Внутрішня та зовнішня стабільність грошової одиниці сприятимуть цьому, як свідчить досвід країн – нових членів ЄС. При цьому значну увагу слід приділяти ризикам, які виникатимуть у трансформаційному періоді. Найбільшим, на наш погляд, є валютний ризик, зокрема щодо девальвації національної грошової одиниці, особливо в умовах погіршення сальдо торговельного балансу. Оскільки 80 % кредитів, що надаються фізичним особам, виражені в доларах США, то в умовах реалізації вказаного сценарію значно підвищиться частка неповернутих кредитів. В умовах низької диверсифікації банківських активів з переважанням кредитів (70 %) це може призвести до реалізації банківської кризи.

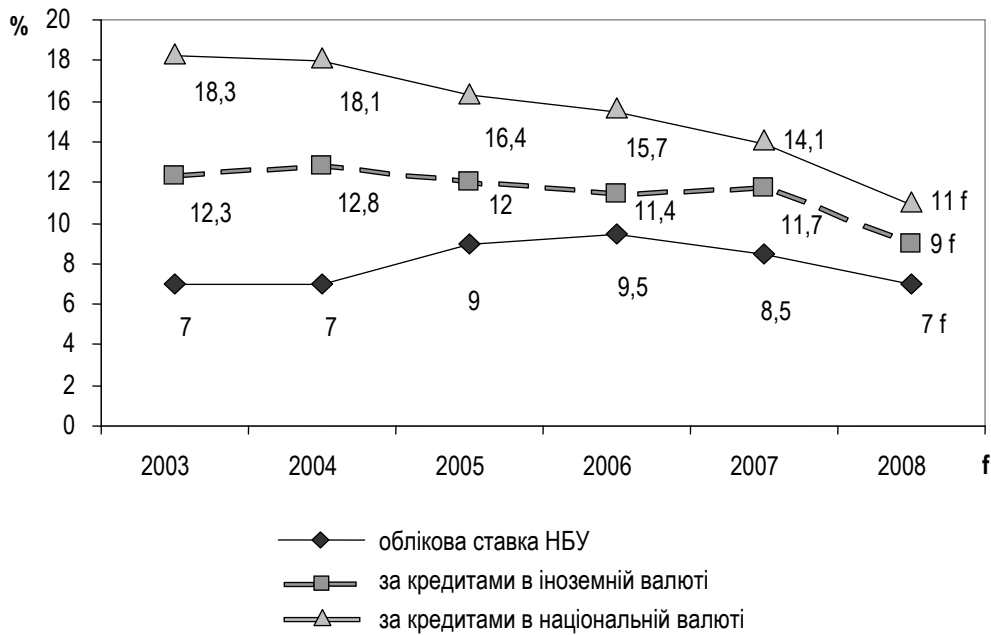

Рис. 3. Динаміка середньозважених ставок у річному обчисленні, %

Джерело: дані НБУ, оцінки автора.

За таких умов важливим є:

- розвиток ринку іноземної валюти (дозвіл банкам здійснювати форвардні операції та торгувати в обох напрямках в один день);
- вдосконалення ризик-менеджменту в банках (дозвіл використання інструментів хеджування тощо);
- боротьба з волатильним рухом капіталу (зменшення можливості короткострокового надходження капіталу в країну (один із варіантів на майбутнє – через більш гнучкий обмінний курс), контроль, моніторинг);
- підсилення ролі монетарної політики (розвиток міжбанківського ринку, підсилення ролі процентної ставки, взаємодії монетарної та фіскальної політик тощо).

Висновки. У середньостроковій перспективі слід очікувати розширення кредитування фізичних осіб, яке найімовірніше досягне рівня 25 % від ВВП у 2009 р. Поточна монетарна політика Національного банку та середньострокова стратегія грошово-кредитної політики є сприятливими для цього за вмілого управління ризиками. Доходи банків визначатимуться не рівнем відсоткових ставок, а обсягами кредитування.

Список літератури

1. Ващенко В.В., Крилова В.В. Світовий досвід розробки політики управління ризиками, які пов'язані з кредитним бумом // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Т. 19. – Суми: УАБС НБУ, 2007 – С. 158-168.
2. Carsky R., Trajlinkova K. Analysis of the impact of monetary policy on interest receipts and expenses of enterprises and households // Monetary Policy. Volume 15, 3/2007. – National bank of Slovakia.

Отримано 14.05.2007